Esercizi grammatica in generale e alcune costruzioni latine

1°- 2° anno scuola superiore

1 *Athenarum litterae filiābus familias carae erunt.* - 2. *In caelicōlum aris victīmas mactabīmus.* - 3. *Deābus rosarum coronae sacrae erant.* - 4. *Magna divitiarum copia superbiae saepe causa erit.* - 5. *Thebarum copiae non hastis, sed sagittis vulnerābant.* - 6. *Agricolarum operae mulābus et equābus avenam parābunt.* - 7. *Indutiae Syracusarum incōlis magnarum deliciarum causa erunt.* - 8. *Piratarum insidiae Cumarum incōlas territābant.* - 9. *Mater* (= la madre) *familias filiarum nuptias parābat.* - 10. *Epularum delicias Pisarum operae laudābant.* - 11. *Graiugĕnum minae Troiugĕnum vigilias non territābunt.* - 12. *Magna amphŏrum et drachmum copia in dearum aris erat.*

2 *Thebarum copiis indutiae sunt gratae.* - 2. *Nimiae operae in Thebarum silvis sunt.* - 3. *Thebarum incŏlae, Athenis copias date.* - 4. *In Graiugĕnum terra poëtarum copia est.* - 5. *Agricolarum opera divitias domĭnae comparabat; amphŏrum copia in cella domĭnae villae erat.* - 6. *Filiabus pupae, filiis* (= ai figli) *galeae sunt carae.* - 7. *Saepe insidias indutiae celant.* - 8. *Per ancillas et per operas avĭda domĭna multas divitias comparabit.* - 9. *Athenae doctrinae et iustitiae magistrae fuerunt; Athenae Graeciae gloria erant.* - 10. *Omnīno vana et stulta est periculosae avaritiae sera poenitentia.* - 11. *Sagitta ancillam vulnerabat; medicinam domĭna parabat et ancillae dabat; domĭnae medicina ancillam sanabit.* - 12. *Litteris, divitiis incolarumque industria Athenae et Syracusae clarae erant.*

3 *Verba volant, exempla manent.* - 2. *Galli Romam incendiis vastaverunt.* - 3. *Bella damna parant pi5pulis et agris; agricolae bellorum damna timent.* - 4. *Non verbis, sed bellis Roma regna populosque in Gallorum terris parabit.* - 5. *Viperarum virus agricolae timent.* - 6. *Non praeceptis, sed exemplis, magistri* 7 *pueros docete.* - 7. *Vulgus verb[illegible] fascfnant, non philosophos.* - 8. *Damna piris incendia parabant; nunc pira in agricolarum agris non sunt.* - 9. *Naufragium in pelago nautae timent.* - 10. *Damna vulgi non semper philosophorum sunt damna.* - 11. *Agricola pelagus vitat: pelagus agricolam non fasclnat.* - 12. *In bello pflis copiae pugnabunt.* - 13. *In agricola,:um agris mala et pira, non populi erant.*

4 1. *Fili mi, dei Mercuri, deûm nunti, auxilium pete.* - 2. *Tribuni in castro auxilium contra impedimentum exspectabant.* - 3. *Legatus auxilia cum impedimentis in castris exspectabat.* - 4. *Delphorum incolae hostiarum exta superis et inferis sacrabant.* - 5. *Liberi et liberti in castris Liberi simulacrum colent.* - 6. *Liberûm libros, Gai Tulli, in arca apud Superûm aram conde.* - 7. *Luci Aemili legati praefectum fabrûm apud Pompei castra redūcunt.* - 8. *Plebēi consilia decemvĭrum petebant, sed non semper decemvĭri plebēis recta* (= buoni) *consilia dant.* - 9. *Darīe, Alexander in Persarum castris spolia leget et magnam nummum copiam dis deabusque sacrabit.* - 10. *Si* (= se) *triumvĭrum consilia neglegētis, o Marce Antoni, o Gai Horati, diu* (= a lungo) *flebĭtis.* - 11. *Pilae ludus in ludis apud Olympiam non fuit.* - 12. *Agricolae cum liberis, Gai Pompei, ante Marci Antoni castra Luci Aemili veniam petebant.*

5 *Fagi procerae pulchra umbra animos nostros delectabat.* - 2. *Meam villam Graecam magnis etfirmis praesidiis muniam.* - 3. *Dominus et domina iusti iustos servi suifilios non puniebant.* - 4. *Multorum incolarum Romanorum oculi malum Lucium cernent, audient, custodient.* - 5. *Incolae stulti, honesta probi tribuni consilia audfte.* - 6. *Antiqui poetae Graeci pulchri libri nostros animos molliunt.* - 7. *Latum popìili Romani imperium altae Rheni rapzdi aquae finiebant.* - 8. *Laeto animo, mi care Antoni, deliciae meae, proba tuorum magistrorum praecepta audi.* - 9. *Si piros frugiferas seretis, bonis nostrorum agricolarum praeceptis oboedfte.* - 10. *Sub magnam procerae populi umbram saturae equae nostrae venient.* - 11. *Procerarum pirorum nigrarumque cupressorum magna copia villam meam saepiebat.* - 12. *Non avaro divitiae serviunt, sed magnis divitiis avidus avarus avido animo, numquam saturo, servit et serviet.*

6 *Unfus Coriolorum inco/ae lintea erat tunlca.* - 2. *Totfus Graeciae tempia aeneis et marmoreis simu/acris ornata erant.* - 3. *Verba unfus poetae argentea erant; alfus silentium aureum* (erat). - 4. *Alterfus vitae tantum sunt vera gaudia.* - 5. *Solfus insulae inco/ae arma ex ferro non habebant.* - 6. *Nullž imperii Romani provinciae triumvirf rumentum dabat.* - 7. *-Verba neque servorwn neque ullfus domTni ferus decemvir audiebat.* - 8. *Utri tribuno lorfcam linteam, utri fen:_eam dabis?* - 9. *Alterfus duumvlri sententia proba, alterfus mala fuit.* - 10. *Unus tribuni clipeus aeneus, alfus ferreus, nullfus ex ligno erat.* - 11. *Neutri du vzro grata erant bella.* - 12. *Avarorum anfmos nullae totfus terrae divitiae satzabunt.*

7 *Matrum et patrum verba ad bonos mores liberos improbos reducunt.* - 2. *Senum prudentia iuvenum inscitiam regit.* - 3. *Patrum matrumque doloris causa fratrum magna discordia fuit.* - 4. *Trepidorum leporum celerztas canum sagacitatem saepe elusit* (da *eludo*). - 5. *Tiberius benevolentiae patrum gratus fuit.* - 6. *Canes multorum panum fragmenta (fragmentum, i,* n.: pezzo) *voraverunt.* - 7. *Vatum responsa iuvenes non intellexerunt* (da *intellego*). - 8. *Columbae saepe accipftrum sunt praedae.* - 9. *Aruspfcum et vatum responsa sollicztos matrum animos turbaverunt.* - 10. *ConsiUes patrum plebeiorumque patres familias in curiam convocaverunt.* - **11.** *In Catonis aliorumque patrum animis mira patriae carztas fuit.* - 12. *Rex Tarquinius pristznum patrum numerum duplicavit.*

8 *Latinum Urbis et orbis terrarum lingua erat et est.* - 2. *Bella urbium et civitatum exitium saepe paraverunt.* - 3. *Magna est multarum avium utilztas.* - 4. *Cicero non inimicum, sed hostem Antonium putabat.* - 5. *Graeci litterarum et artium magistri fuerunt.* - 6. *Multitudo hostium ad montem properabat.* - 1. *Vulpium callidftas venatoribus nota est.* - 8. *Totae civitates opere assiduo urbium muros reficiebant.* - 9. *Hominibus hora mortis est incerta.* - 10. *Montium nemorumque regina erat Diana.* - **11.** *Centuriones Romanorum cohortium duces erant.* - 12. *Milftes nostri hostium oppfda et castra magna virtute ceperunt* (da *capio*). - 13. *Municipiorum cives leges suas habebant.* - **14.** *Legum imperium civitatis fundamentum.*

9 *Stirpem Gigantum, diis inimicam, Terra genuii* (da *gigno*). - 2. *«Iura dotium» librum suum amicus meus inscripsit* (da *inscribo*). - 3. *Parentum benevolentia magnum liberis auxilium fuit.* - 4. *Saepe parentum et magistrorum consilia iuvenes contemnunt.* - 5. *Faucium color in leonibus ruber est.* - 6. *Avaritia fraudium scelerumque f ons est.* - 7. *Pueri et puellae magno gaudio glirium sedes spectant.* - 8. *Divitiae saepe cruentarum litium causa fuerunt.* - 9. *Marium iura apud multas fan1ilias barbararum gentium sacra erant.* - 10. *Magna multitudo murium agros vastavit.* - 11. *Nivium altitudo hostium copiarum celeritatem tardavi!.* - 12. *Legum et iurium scientia litium controversias dirzmit.* - 13. *Samnitium copiae apud Caudium Romanos superaverunt.* - 14. *Penatium arae in Romanorum domiciliis erant.* - 15. *Bellum populus Romanus Quiritium cum priscis Latinis fecit* (da *f acio*).

10

1. *Filiae familias innumeros flores in Penatum aris collocaverunt, filius autem in Apollinis ara.* - 2. *Trans maria homines anxii currunt: caelum, non animos mutant.* - 3. *Pigrum equum, eques, calcaribus incita virgaque stimula.* - 4. *Homines non murium et formicarum causa frumentum condunt in horreis, sed coniugum et liberorum.* - 5. *Invia virtuti nulla est via.* - 6. *Apes pura mella stipant et liquido nectare cellas implent.* - 7. *Alpium vallum contra Gallorum transgressionem opposuit natura.* - 8. *Generosum equum umbra quoque virgae regimus, ignavum ne calcari quidem concitamus.* - 9. *Incedunt pueri et ante ora parentum frenatis lucent in equis.* - 10. *«Civitas» societas est hominum non solum urbis unius, sed etiam patriae unius.* - 11. *Barbari iura gentium iuriumque humanorum principia quoque ignorant.* - 12. *Rex Cecrops in Attica apud mare urbem Athenas condidit* (da *condo*). - 13. *Belli intestini indignitate Romani magnum odium in Antonium, bonorum civium inimicum, rei publicae hostem, conceperunt* (da *concipio*).

11

1. *Octavianus maria transmisit et inimici Antonii Aegyptiaeque Cleopatrae naves apud Actium classe oppugnavit.* - 2. *Invia virtuti nulla est via.* - 3. *Dux oppidum defensorum copia et moenium magnitudine valdum occupavit.* - 4. *Flaminius contra Optimatium voluntatem legem agrariam rogabat.* - 5. *Manibus civium foede interemptorum (interemptus, a, um:* trucidato) *multas victimas dabo.* - 6. *Haruspices boum, suum, ovium iocinera atque alia exta explorabant ominumque procurationes faciebant.* - 7. *Ratio medici morbum, imperatoris insidias, gubernatoris tempestatem providet.* - 8. *Latini flumen Tiberim colunt, quia miram feracitatem aliaque commoda agris praebet; sed interdum repentina fluminis eluvio calamitosum origo toti regioni fuit.* - 9. *Saepe lapidum, sanguinis nonnumquam, terrae interdum, quondam etiam lactis imber defluit.* - 10. *Securi in Tiberi pontem secuimus, sed hostes lintribus Tiberim transcenderunt; tum e lignea turri tela misimus atque vi incursionem propulsavimus.* - 11. *Fundamentum urbis Athenarum, bonarum artium inventricis et magistrae, Pallas posuit, civitatis autem Lycurgus et Solon.* - 12. *Asinus asino, sus sui pulcher.*

12

1. *Cum gravibus impedimentis Hannibalis milites Alpes impervias et paludes putres superaverant.* - 2. *Di omnium hominum curam habent.* - 3. *Omne animal est mortale.* - 4. *Cuncti aut magna pars civium turpia perfugae facinora improbabant.* - 5. *Homini corpus mortale, animum immortalem Deus dederat* **(da** *do).* - 6. *Ad gravia pondera exilium puerorum vires aptae non sunt.* - 7. *Homo omni homini utilis, immo necessarius.* - 8. *Omnium humilium hominum nobilis origo Deus.* - 9. *Dulcia nobilium poetarum carmina laudamus et alacri ingenio legimus.* - 10. *Deus omne caelum totamque cum universo mari terram mente concipit.* - **11.** *Ante mensem Sextilem in campestribus locis et in omnibus collibus magnam silvestrium pomorum copiam in arboribus videramus.* - 12. *Cives Athenienses, in toto orbe terrarum claris pugnarum navalium victoriis illustres fueratis atque perenni gloria fulgebitis.* - 13. *Cuncta Aegyptus, agris fertilibus iucunda, tota decemvirorum est.* - 14. *Grandium moenium munimento castrum est muni.*

13

Cum gravibus impedimentis Hannibalis milites Alpes impervias et paludes putres superaverant. - 2. Di omnium hominum curam habent. - 3. Omne animai est mortale. - 4. Cuncti aut magna pars civium turpia perfugae facinora improbabant. - 5. Homini corpus mortale, animum immortalem Deus dederat (da do). - 6. Ad gravia pondera exilium puerorum vires aptae non sunt. - 7. Homo omni homini utilis, immo necessarius. - 8. Omnium humilium homfnum nobilis origo Deus. - 9. Dulcia nobilium poetarum carmina laudamus et alacri ingenio legfmus. - 10. Deus omne caelum totamque cum universo mari terram mente concipit. - 11. Ante mensem Sextflem in campestribus locis et in omnibus col/ibus magnam silvestrium pomorum copiam in arboribus videramus. - 12. Cives Athenienses, in toto orbe terrarum claris pugnarum navalium victoriis illustres fueratis atque perenni gloria fulgebitis. - 13. Cuncta Aegyptus, agris fertilibus iucunda, tota decemvirorum est. - 14. Grandium moenium munimento castrum exfle muni.

14

1. Crebra cum sapiente colloquia, praesertim cum sapienti philosopho, etiam indoctis omnia ignorantibus utilia sunt. - 2. Pauperum preces divftum animos commoverant. - 3. Audaces fortuna iuvat timidosque repellit. - 4. Civium beneficiorum memorum animi gratam prudentium et misericordium princzpunl memoriam servaverant. - 5. Vigllum anserum clangor (clangor, i5ris, m., schiamazzo) in aree Capitolina nocturnam Gallorum oppugnationem frustraverat. - 6. Hostium, salutis suae immemorum, al:'dacia atque atrocia proelia fuerant. - 7. Jvimis inaequales in nostra civitate ditium et inopum vitae condiciones sunt: iura civium paria esse debent. - 8. Vetus senator cum /ilio sospfte ad Neptuni templum venerat atque supplfci voce gratias egerat (da ago); ibi omnium naufragii superstztum vestes fixit (da figo). - 9. In Sicilia tota, tam locupleti provincia, Verres vetera et ditia tempia despoliavit, multa et aenea et marmorea signa abripuit (da abripio). - 10. Iuvenes, prudentia consilia non audientes, verba iudicis damnantia audient. - 11. Multi audaces adulescentes cum Catilina, civitatem labefactare temptante, amicitiam iunxerant (da iungo); Cicero autem vigili cura coniurationem detexit (da detego). - 12. Ad aram tuam cum tuo supplice, Iuppfter, nunc venio; auxilium tuum, deum atque hominum pater, supplzcz prece petfmus.

15

1. *Antiqui scriptores insignem probitatem multorum magistratuum Romanorum laudaverant*. - 2. *Lusciniae cantus viatores tristes delectaverant*. - 3. *Si consul in dextĕro exercitus cornu fuerit, hostes superabimus*. - 4. *Si equitatus noster prompto et alăcri impetu hostium copias fugavĕrit, peditatus redĭtus tutus erit*. - 5. *Nisi* (= se...non) *aestus urens fuĕrit, magnam fructuum copiam in agris videbimus*. - 6. *Amplae porticus Ciceronis villas ornavĕrant*. - 7. *Si pastor capellae cornu bacŭlo fregĕrit* (da *frango*), *pastoris dominus cornu mutĭlum videbit et pastorem puniet*. - 8. *Nostrae manus motus admirabiles sunt*. - 9. *Dulces fructus collegĕrant* (da *collĭgo*) *agricolae: iam autumnus aestum fugat*. - 10. *Dextĕrum cornu equitatus nostri feroci animo impĕtum in hostes fecerat*. - 11. *Longae manus regum*. - 12. *Omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit*.

16 *In Helvetiae fluminibus lacubusque magna piscium copia fuerat.* - 2. *Prisci homines in specubus habitabant, arcubus, sagittis verubusque feras necabant.* - 3. *Si noctu domuum domfni mures fuerint, domus domini iactura exitialis erit.* - 4. *Non artubus corporis, sed ingenii artibus magna facinora viri perfecerant* (da *perficio*). - 5. *Si domi manserfmus* (da *maneo*), *domus triclinium floribus ornabimus.* - 6. *Iussu consulis et hortatu ducis milites pugnaverant.* - 7. *Quercuum fructus subus iucundi sunt.* - 8. *Italiae litora portubus celebribus nota sunt.* - 9. *Ego domum veni, tu domo excesseras* (da *excedo*). - 10. *In nostra urbe pulchrae domus fuerant, splendidis porticibus ornatae.* - 11. *Dardanzdae turres et tecta domorum convellunt.* Virg. - 12. *Senati consultum et leges semper defenderam.* Cic.

ESERCIZI DI RICAPITOLAZIONE

17 1. *Si ululatus feminarum, infantum quiritatus, eiulatus puellarum audieritis, nonne misericordes eritis?* - 2. *Multarum artium ministras manus natura homini dedit.* - 3. *Exercitus Macedonici robur phalangem vocaverant.* - 4. *Tu impetum perditorum hominum in Ciceronis domum immiseras.* - 5. *Antiochi legatus vanilŏquus maria terrasque ināni sonĭtu verborum compleverat.* - 6. *In Gallia non solum in omnibus civitatibus atque in omnibus pagis, sed paene etiam in singulis domibus factiones erant.* - 7. *Fregellas, urbem Volscorum in Latio, necopināto adventu Samnītes noctu occupaverant.* - 8. *Si Iugurtha senati decreta neglexĕrit, num populi Romani amicum Numidarum regem putabitis?* - 9. *Vetĕres Romani domi parci, in amicos fideles erant, delūbra deorum pietate, domos suas gloria decoraverant.* - 10. *Accĭpe dona, manuum monimenta mearum.* - 11. *Dionysius a patre Syracusanorum ac paene totīus Siciliae tyrannidem acceperat et ingentium opum dominus, exercituum dux, rector classium, equitatuum potens erat.* - 12. *Lucio Sullae consŭli in agro Nolano hostiam immolanti subĭto ab ara serpens apparuerat; haruspĭcis hortatu continuo exercitum in expeditionem eduxit* (da *edūco*) *ac fortissima Samnitium castra cepit* (da *capio*).

18

18 Si totum diem ignavi, vespere tristes essetis. - 2. Alexandri Magni equestrem effigiem multi artifices pinxerunt (da pingo) - 3. Die dieta Helv tii omnes ad Rhodani ripam convenerunt. - 4. Si rara in amicitiis firmae fidei exempla essent, rari essent amici. - 5. Ante meridiem domi mansi (da maneo), post meridiem in forum descendi. - 6. Caesar postero die triplicem aciem instruxit (da instruo). - 7. Die statuta Caesaris legati mandata exponunt. - 8. Omn_ia animalia lucem diei requirunt. - 9. Germani non dierum numerum, sed noctzum computabant. - 10. Sex tus, praetor Szclilzae, relzquzt' effzgzem et humanz-tatzs et probztatis suae' fil/zum. - 11· Iam dzes zn meridiem vergit. - 12. Urget dzem nox et dzes noctem.

19

19 Nunc rebus familiaribus et rusticis operam dabo. - 2. Disczte et causas cognosczte rerum. - 3. Nisi in rebus adversis secundarum rerum spes esset, nostri animi aegri et sollivczti semper essent. - 4. In urbe Roma diebus nefastis sacerdotes res divinas non peragebant. - 5. Nisi singularis rerum militarium rerumque nauticarum scientia in Pompeio esset, res publica in gravi discrim{ne esset. - 6. Filii mei, res divinas pie peragzte, res rusticas impzgre colrte. - 7. Fallaces sunt rerum species et hominum spes fallunt. - 8. Britanniae principes Caesaris fidei res suas crediderunt. - 9. Caesar non solum rei militaris peritus fuit, sed etiam litterarum. - 10. Catilinae animus res novas semper cupiverat. - II. Nisi Augusti res gestae egregiae atque mirabiles essent, Augusti nomen clarum non esset. - 12. Legatus Romanus contra Germanos res feliczter gessit.

20

20 Est res publica res populi. - 2. Romani/idem iuris iurandi cum ho te servaverunt. - 3. Julii Caesaris necem multa prodigia et terraemotus praenuntza-verant. - 4. Apud veteres Germanos agricultura numquam in honore fuit. - 5. Iurisconsultorum cavillationes et fraudes res publicas corruperunt (da corrumpo) et depravaverunt. - 6. Romanorum res publica legislatorum opera aequa fuit. - 7. Iuris prudentia est divinarum humanarumque rerum notitia, iusti atque iniusti scientia. - 8. Spes iustas habebunt cives, si omnes legislatoris voluntatem spante observaverint. - 9. Roinanorum aquaeductuum multa adhuc extant vestigia. - 10. Celeb zs <:ampaniae urbs, Pompeii, terrae motu desedit (da deszdo). - 11. Antomus. mnume abz/I- senatusconsulta Jecit. _ 12. Rerum publicarum genera sunt: regzum, optzmatzum, papulare.

21

23 Dominus vobiscum (sit). - 2. Multi vestrum mecum apud Antonium heri fuerant. - 3. Plancius memet cupit secum. - 4. Verginius filiam suapte manu occidit. - 5. Praetor secum omnes suos libertos in provinciam ducat. - 6. Tute mihi tuos libros dedisti. - 7. Nostri melior pars animus est. - 8. Egomet semper vobiscum essem, si Urbem incoleretis. - 9. In tete nostrae rei publicae salus tota est. - 10. Italia est communis parens omnium nostrum. - 11. Sibzmet imperabat; nobfsmet imperare difficillimum est. - 12. Homo non compos sui sibfmet nocet. · 13. Tecum verba ut mecum dicam. - 14. Si improvzdi se suaque fortunae committerent, in praeceps suos et sese darent.

22

24 Iura paria debent esse eorum quz sunt cwes zn eadem re pub/ica. - 2. Rescrzbam tibi ad ea quae quaeris - 3. Diis proximus est i/le quem rallo, non. żra movet. - 4. Tres sunt Galliae partes, quarum unam znco,lunt Belgae, alzam Aquitani, tertiam Galli. - 5. Pythagoras fuit in Italia temporibus żsdem qużbus Lucius Brutus patriam liberavit. - 6. Caesar eodem die, quo venerat, hostium oppidum ante solis occasum expugnavit. - 7. Legati portuum Graecorum nomzna dixerunt, in quibus piratarum naves erant. - 8. Eum amicum existzmo, quocum omnia audeo dicere sicut mecum. - 9. Numantiam, Corinthum, Carthagznem, quarum opes maximae erant, Romanorum copiae vicerunt. - 10. Quae de Publio ad ":e scribis,_san iucunda sunt. - 11. Hannzbal omnes exercitus, quibuscum in ltalza pugnavzt, vzczt. - 12. Cato quaestor in provincia Sardinia fuzt' ex qua poetam in Italiam duxit.

23

25 Aristoteles, quo philosopho nemo temporibus antiquis fuit sapientior, Alexandri Magni magister fuit. - 2. Tyrannus est quicumque in cives vitae necisque potestatem habet. - 3. Quisquis es, deorum iudicium time. - 4. Amice mi, assentationem vitemus, qua nulla pestis in amicitia (est) maior. - 5. Non quidquid est utile, idem erit honestum. - 6. Quicumque te interrogavit, ei comzter responde. - 7. Quaecumque tempus et necesszt.as postulabant, Caesar impzgre paravit. - 8. Camillus Gallos Senones repulit (da repello), qua gente nulla magis_ strenua, nulla ferocior fuit. - 9. Quicumque lacrimarum causam quaerebat, ez ater miser de filii morte narrabat. - 10. Quisquis pater illzus est, numquam iste zn m orum amicorum numero erit. - 11. Quacumque ratione sororem tuam a grotam meii sanabunt. - 12. Natura nobis animum dedit, quo nihil praestantius neque dwinius.

24

26 *Aristoteles, quo philosopho nemo temporibus antiquis fuit sapientior, Alex•andri Magni magister fuit.* - 2. *Tyrannus est quicumque in cives vitae necisque potestatem habet.* - 3. *Quisquis es, deorum iudicium time.* - 4. *Amice mi, assentationem vitemus, qua nulla pestis in amicitia (est) maior.* - 5. *Non quidquid est utile, idem erit honestum.* - 6. *Quicumque te interrogavit, ei comfter responde.* - 7. *Quaecumque tempus et necessltas postulabant, Caesar impfgre paravit.* - 8. *Camillus Gal/os Senones repìilit* (da *repello*), *qua gente nulla magis st'enua,. nulla ferocior fuit.* - 9. *Quicumque lacrimarum causam quaerebat, ei pater mzser de filii morte narrabat*• - IO. *Qużsquzs pater illzus est, numquam żste in meorum amżcorum numero erzt.* • I1. *<;J,ua umque ratione sororem tuam aegrOtam medici sanabunt.* _12· *Natura nobzs anzmum dedit, quo nihil praestantius neque divinius.*

25

21 *Amżcus magls est necessarius quam panis et aqua.* - 2. *Sapientissimus phżlosophus uefiame dżxit: «Optimum est condzmentum czborum».* - 3. *Omnżum ventorum Aquflo saluberrimus est, Auster maxime bnoxius.* - 4. *Maxlmls virtutibus praedfti simillimi Deo, mea quidem sent ntza.* _- 5.. *Cum le Fuo, antiquissimo omnium regum Latinorum atque optzmo, pauczs verbzs dzxero, pluribus de rege Latino narrabo.* - 6. *Si cum maxime strenuo virtute certaverztis, maior vestra erit gloria, meo quidem iudicio.* - 7. *Nihil est amicitia maius atque melius, nihil invidia peius atque deterius.* - 8. *Antiquior est vita hominum rustica quam urbana.* - 9. *De minimis (rebus) non curat praetor.* - 10. *Ubi maior, minor cessat.* - 11. *Amicae meae meliores sunt optimis.* - 12. *Plures Etrusci virtute Slrenuiss i, in e c adunt quam Romani.* - 13. *Galli Sen0nes, gens stre uissimii et natura ferocisszma, terribiles fuerunt.* - 14. *Corruptio optimi pessima.*

ESERCIZI DI RICAPITOLAZIONE

26

1. *Maiores nostri ab aratro abduxerunt Cincinnatum illum, ut dictator esset.* Cic. - 2. *Duces cornibus praeerant, sinistro Hasdrŭbal, dextro Mahārbal.* Liv. - 3. *Ut facilius intellegĕre possītis, omnia ab initio vobis exponemus.* Cic. - 4. *Multum tum in rebus omnibus, tum in re militari potest fortuna.* Ces. - 5. *Apud Gallos Druĭdes a bello absunt; omnibus Druidībus praeest unus, cui summa inter eos est auctorĭtas.* Ces. - 6. *Mens peccat, non corpus; si consilium afuĕrit, culpa abĕrit.* Liv. - 7. *Mirifĭcus in Crasso fuit pudor, qui tamen non modo non obfuit eius orationi, sed etiam probitatis commendatione profuit.* Cic. - 8. *Adcelĕrat Caesar ut proelio intersit.* Ces. - 9. *Magno me metu, Catilina, liberabis, dummŏdo inter me et te murus intersit.* Cic. - 10. *Omnia pontus erant; deerant quoque litŏra ponto.* Ov. - 11. *Nullo modo sine amicitia firmam et perpetuam iucunditatem vitae tenēre possŭmus.* Cic. - 12. *Qui amicus est amat; qui amat non utĭque amicus est; itaque amicitia semper prodest, amor aliquando etiam obest.* Sen.